

Eclezia contemporană între supraviețuire și reînnoire

Contemporary Ecclesia Between Survival and Renewal

Lector Dr. Daniel FODOREAN

Baptist Theological Institute of Bucharest

Liberty University Baptist Theological Seminary

dfodorea@liberty.edu

Abstract

Why do some churches are in a period of stagnation and decay? Ecclesiology's current crisis can not be solved by a behavioristic theology or a managerial leadership, but returning to a theology of the cross, a theology of the heart. Behavioristic theology will produce a activistic, fleshly and legalistic ecclesiology. Changing in a local Christian community begins with changing personal life of each of the members. Visibility of this changes and spiritual profile of the church will be dictated by the percentage of those who had such an experience. In terms of the New Testament this experience is called continuous renewal. The purpose of this article is to provoke a change of perspective about the answer we give to the current crisis of the church.

Keywords: church, leadership, behavioristic theology, spiritual maturity, ecclesiological crisis

Astăzi, pe de-o parte, numărul pastorilor nemulțumiți de starea bisericii pe care o slujesc este în creștere și tot mai mulți doresc să părăsească slujirea, iar pe de altă parte, numărul bisericilor și numărul membrilor bisericilor este în scădere, în special pe continentul nostru. Fără a ne arunca în generalizări ieftine putem spune că această insatisfacție produsă de starea actuală a bisericilor ridică întrebări atât pentru lucrători, cât și pentru biserică. Chiar dacă unele biserici astăzi sunt pe culmi spirituale ciclul natural al vieții bisericii arată că acestea vor ajunge la un platou. Acest blocaj spiritual distruge speranțe, mofturile și plictiseala se instalează, formalismul religios este în creștere, orientarea "în spre afară" (misiune) este înlocuită de preocupările din interior (supraviețuire). Grupul celor dedicați din fiecare biserică este într-o continuă epuizare, un deficit în slujire concretizat în investiții mari și cu "încasări" puține. Deci, care este problema bisericii?

La o astfel de abordare fie idealiști sau irascibili au ceva de spus. Unii ar spune " să nu exagerăm lucrurile nu stau atât de prost", sau poate o altă constatare că " avem biserici pline duminica și programele sunt frumoase". Ceilalți ar riposta cu vehemență dintr-o perspectivă raționalistă la întrebarea "Care este problema bisericii astăzi?", spunând: "Situția este mult mai complexă și nu poate să fie un singur răspuns". Cu siguranță situația este mult mai complexă, dar ignorarea sau filozofarea situației nu este un răspuns. Confruntarea cu situațiile concrete din spațiul eclezial-misiologic face să nu ne oprim din căutare și din a oferi răspunsuri, direct sau indirect, valide sau mai puțin valide la această

provocare. Cele mai des întâlnite răspunsuri se referă la slujire, relații, misiune și închinare.

Poate un prim răspuns având în vedere criteriul frecvenței cu care apare în răspunsurile noastre este **slujirea**. Problema bisericii astăzi este reducerea numărului celor care slujesc și a lucrătorilor. Dar, tocmai acest răspuns este evidențierea unei probleme și nu a unei soluții. Acesta poate fi numit un răspuns-problemă. În esență tocmai aceasta este întrebarea: "Cum să-i determinăm pe câți mai mult credincioși să-l slujească pe Dumnezeu?". La auzul acestei întrebări sfaturile nu conțin să apară: comunicarea mai bună ar motiva membrii bisericii la slujire; îmbunătățirea managementului bisericesc ar evita risipirea resurselor și canalizarea lor spre împlinirea scopurilor bisericii; creativitatea în slujire ar crește interesul pentru anumite slujiri; creșterea dărnicii bisericii ar permite angajarea mai multor slujitori, și așa mai departe. Astfel ne aflăm într-o fundătură, o survolare la suprafața apei, pentru că tocmai elementele de motivare sunt strict dependente de alți factori motivatori.

Un alt posibil răspuns ar fi **relațiile**. Problema bisericii astăzi este diminuarea relațiilor modelate de învățătura Domnului Isus: "să vă iubiți unii pe alții; cum v-am iubit Eu, așa să vă iubiți unii pe alții. Prin aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici Mei, dacă veți avea dragoste unii pentru alții" (Ioan 13:34-35). Cercetările ulterioare enunțării acestei porunci au scos în evidență faptul că relațiile sunt esențiale în zidirea și creșterea bisericii. Au existat opinii că relațiile constituie un element de atracție și menținere a vizitatorilor și a noilor convertiți, fiind, într-un fel, în context eclezial, superior elementului doctrinar. Disfuncționalitățile în

relații au produs răni profunde între credincioși, dezbinarea bisericilor, și chiar o imagine deformată despre Dumnezeu și creștinism.

La fel ca în cazul precedent căutarea după răspuns la întrebarea: "Care este situația Bisericii astăzi" se întâlnește cu răspunsul-problemă. Relațiile ar putea fi un răspuns dacă nu ar avea tocmai ele nevoie de răspunsuri pentru disfuncționalitățile la nivelul comunităților de credincioși. Ce ar trebui făcut pentru consolidarea și cultivarea relațiilor bazate pe dragostea creștină? Dezvoltare unor contexte relaționale poate fi un mijloc de îmbunătățire a relațiilor, dar tocmai, în construirea evenimentelor relaționale ne lovim de relații (unii vor o zi pentru întâlnire, alții vor altă zi pentru întâlnire; unii vor un fel de mâncare, alții vor un alt fel de mâncare, și așa mai departe). Astfel nimicim tocmai incubațiile de resucitare a relațiilor.

A fost sugerată și ideea pregătirii credincioșilor în domeniul relațiilor (cursuri, studii biblice) doar că uneori aceste cursuri au devenit ghiduri mai performante după care ne putem judeca unii pe alții.

Evangeliiștii și misionarii bisericilor vor striga în cor: "Problema bisericii astăzi este lipsa de implicare în **evangelizare și misiune**". Sub imboldul lor adunarea își stabilește câteva evenimente evanghelistice și misionare în fiecare an. Întreaga energie a lucrătorilor și resursele bisericii sunt direcționate în realizarea unor evenimente. Uneori dezmăgirile nu întârzie să apară, poate, datorită numărul mic al credincioșilor implicați în aceste evenimente, și chiar al răspunsului destul de slab a prietenilor care nu au luat o decizie de a-l urma pe Domnul Isus Christos. Astăzi, tot mai mult evenimentele evanghelistice sunt puse sub semnul întrebării din punct de vedere al eficienței. Imaginea biblică a

unei biserici în întregul ei implicată în evanghelizare și misiune, nu doar o biserică cu evangheliști și misionari, ci o biserică din evangheliști și misionari, ne aduce provocări legate de modul în care am putea mișca întreaga biserică în direcția aceasta. Conferințele misionare, proiectele misionare, chiar informarea misionară pot ajuta la îmbunătățirea abordării misionare a bisericii, dar privită problema în ansamblul dezbaterii noastre, misiunea, la fel ca celelalte, este un răspuns care are în sine probleme în a mișca angrenajul înțepenit al unor biserici.

O analiză mai atentă a tuturor acestor răspunsuri a condus la următoarele concluzii:

Toate aceste răspunsuri sunt probleme în răspunsuri, o inventariere a efectelor și nu o elucidare a cauzelor.

Răspunsurile tind să alunece în generalizări și abstractizări care ne îndepărtează de realitatea ecleziologică contemporană, dar și de realitatea biblică.

Focalizarea răspunsurilor este cu precădere comportamentală, o abordare externă și activistă. Atunci când credem că cel puțin la nivel teoretic am rezolvat starea actuală a bisericii prin răspunsurile enunțate mai sus, doar câteva momente ne despart de o altă "fundătură". De exemplu, când enunțăm că problema astăzi în bisericii este reducerea numărului celor care frecventează serviciile bisericii, oricât am încerca să rezolvăm această problemă prin afirmații cu privire la importanța venitului la Biserică sau prin admonestare, cu adresare de obicei tot către cei care vin la Biserică, suntem departe de pătrunderea în profunzimea cauzelor acestui fenomen.

Astfel, sfera în care trebuie să căutăm răspunsurile nu este cea comportamentală, ci cea lăuntrică, a convingerilor fundamentale. Teologia comportamentală vizează setul adecvat de acțiuni pentru un creștin și pentru o biserică. Aceasta încearcă să lustruiască exteriorul, dar nu se pleacă mai deloc spre interior, spre inima noastră. Succesul bazat pe teologia comportamentală este limitat în timp. "Gloria" prezentă fundamentată comportamental nu este altceva decât antecamera spre stagnare și declin.

Teologia cu privire la "a fi" care precede "a face" își găsește o puternică argumentare în Sfânta Scriptură. Mai întâi, fără prea multă dificultate, observăm că Domnul Isus susține acest principiu. Dacă "faptele legii" nu erau suficiente pentru a convinge de autenticitate spirituală, cum ar putea altfel de fapte, nereglementate expres în lege, să facă acest lucru? Această poziție a Domnului Isus se observă cel mai bine în predica de pe munte unde prin expresia " Ați auzit că s-a zis celor din vechime..." și expresia "Dar eu vă spun...", repetate cu anumită frecvență în Matei 5, răstoarnă sistemul de gândire centrat pe exterior și conferă atenție deosebită lăuntrului nostru. El oferă o perspectivă mult mai complexă asupra problemelor spirituale ale omului, acestea fiind mult mai profunde decât comportamentul, rădăcina fiind tocmai în inimile noastre. Așa cum scria Wiersbe " Legea Vechiului Testament s-a ocupat numai cu acțiunile exterioare, dar în Împărăție noi trebuie să ne păzim de atitudinile păcătoase lăuntrice".¹ El adaugă faptul că "poporul lui Dumnezeu îl ascultă pe El nu datorită coarșăngerilor exterioare, ci datorită vieții lăuntrice, puterea Duhului Sfânt a lui Dumnezeu. În timp ce Duhul

---

¹ W. W. Wiersbe, *Wiersbe's expository outlines on the New Testament*, (Wheaton, IL: Victor Books, 1997), 30.

Sfânt nu este menționat în predica de pe munte este clar că nu poți practica ceea ce Isus a învățat aici separat de ajutorul Duhului Sfânt (Rom.8:1-13).² Argumentele din viața Mântuitorului care justifică această abordare nu se rezumă doar la predica de pe munte și acestea ar putea fi explorate detaliat și amănunțit în alte studii.

În al doilea rând teologia centrată pe "a fi" și care se resfrânge spre "a face" își găsește reflecția și în constituirea și părtășia bisericii primare. Biserica s-a format din evrei care au fost "străpunși în inimă" (F.A.2:37) și această convertire a generat comunitatea prin nașterea ei din Cuvânt și Duhul Sfânt. Nu poate să existe comunitate autentică fără a exista credincioși cu o convertire autentică. Stăruirea în învățătura apostolilor, în legătura frățească, în frângerea pâinii și în rugăciuni, alături de celelalte slujiri comunitare, erau o adevărată povară greu de purtat fără o transformare lăuntrică în fiecare dintre cei credincioși. Mesajul lui Petru nu avea o abordare informativ-comportamentală, chiar și atunci când el evidențiază vinovăția lor, ci este centrat pe ceea ce a făcut Dumnezeu pentru ei și pe planul lui Dumnezeu prin Christos. Faptele Apostolilor este o înregistrare a modului în care Dumnezeu a sancționat integrarea în comunitate a unora cu inimi netransformate (ex. Anania și Safira – F.A.5, Simon Magul- F.A.8:18-25).

În final, epistole prezintă un model de abordare a problemelor existente într-o biserică. Epistolele nu sunt altceva decât scrisori care prezintă răspunsuri la situațiile problematice ale bisericilor. Cele mai multe dintre epistole sunt împărțite în două părți, prima denumită de noi de cele mai multe ori ca "partea doctrinară", iar cea de-a doua

---

² Wiersbe, *Wiersbe's expository outlines*, 30.

"partea practică". De fapt în prima parte avem afirmată perspectiva teologică a ceea ce suntem noi prin ceea ce a făcut Dumnezeu, iar în cea de-a doua parte avem o expunere a modului în care trebuie să ne comportăm.

În Epistola către Efeseni, așa cum am afirmat deja, apostolul Pavel în contextul învățaturii corporative abordează elementul fundamental și cauzal pentru problemele adunării, autenticitatea spirituală. În acest context răspunsul la problema bisericii este **înnoirea spirituală personală**.

Astfel Pavel scrie în Efeseni 4:20-24:

Dar voi n'ați învățat așa pe Hristos; dacă, cel puțin, L-ați ascultat, și dacă, potrivit adevărului care este în Isus, ați fost învățați, cu privire la felul vostru de viață din trecut, să vă dezbrăcați de omul cel vechi care se strică după poftele înșelătoare; și să vă înnoiți în duhul minții voastre, 24 și să vă îmbrăcați în omul cel nou, făcut după chipul lui Dumnezeu, de o neprihănire și sfințenie pe care o dă adevărul.

Eclezia nu este clădită pe individualitate, aceasta ne fiind suma individualităților care formează adunarea, dar spiritualitate personală influențează calitatea spirituală a întregii comunități.

Care este relația dintre înnoirea personală și cea corporativă?

Mai întâi, putem observa că înnoirea personală este **decisivă** pentru înnoirea corporativă. Urmărind cu atenție teologia lui Pavel înțelegem că înnoirea spirituală personală precede și determină înnoirea corporativă. Calitatea vieții spirituale personale determină calitatea vieții spirituale a bisericii. La întrebarea "Ce fel de biserică suntem?" răspunsul este foarte simplu, în lumina celor afirmate mai înainte, și anume, "Ce fel de creștini formează biserica". Tipul de creștini determină tipul de biserică pe

care o avem, astfel, rezultând diferite categorii de biserici. Ca de exemplu, o biserică poate fi numită imatură dacă numărul credincioșilor imaturi predomină.

În al doilea rând, relația dintre cele două sfere ale înnoirii, cea personală și cea comunitară, poate fi definită ca **reciprocă**. Înnoirea nu este doar unidirecțională dinspre personal spre comunitar, dar și comunitatea poate facilita și să provoace la înnoirea personală. Metafora Trupului atribuită bisericii nu este doar o ilustrare a funcționalității bisericii prin slujire interdependentă, ci și o ilustrare a modelării în interdependență a spiritualității.

Caracteristicile înnoirii spirituale

O atentă examinare a textului menționat mai sus ne conduce la identificarea **caracteristicile înnoirii personale**, și acestea sunt:

Mai întâi, înnoirea spirituală trebuie să fie biblică și christocentrică (Efes. 4:20). Pavel scrie: " Dar voi n-ați învățat așa pe Christos". În aceste versete "Christos este subiectul și sfera învățării credinciosului", iar "această predare și învățare este potrivit cu adevărul, pentru că El este Adevărul"³. Astfel, noi nu ne înnoim după preferințele noastre sau ale altora, ci după Christos. El este obiectivul și măsura spiritualității noastre. Astăzi, sub influența unor mișcări de înnoire spirituală, există posibilitatea de a copia manifestări ale trezirilor spirituale, o multiplicare la nivel formal, un iz de nou, dar fără o captare a adevărului înnoirii la nivel

---

³. J. F. Walvoord, R. B. Zuck, *The Bible knowledge commentary : An exposition of the scriptures, vol.2* (Wheaton, Il:Victor Books, 1985), 636.

fundamental. Privitor la sfera înnoirii apostolul Pavel menționase deja despre "deşertăciunea gândurilor lor" cu privire la felul de trăire al păgânilor (Efes. 4:17), iar acum vorbește despre "duhul minții voastre" (Efes.4:23), cu referire la natura nouă spirituală.

În al doilea rând, înnoirea spirituală personală trebuie să fie continuă. Scriptura vorbește despre două nivele ale înnoirii noastre: înnoirea inițială și înnoirea continuă. Înnoirea inițială este, potrivit lui Pavel în Tit 3:5, parte din procesul inițial al mântuirii, o dovadă a îndurării lui Dumnezeu și a lucrării Duhului Sfânt în noi. Această înnoire implică "reînnoirea de la starea cea veche" (gr. ἀνακαινώσεως)⁴. Înnoirea continuă menționată de apostolul Pavel în Efeseni 4:23 și în Coloseni 3:10 implică "continua reînnoire în tinerețe a omului nou"⁵. Alții au tradus acest termen –ἀνακαινούμενον- prin "a reînnoi, a deveni tânăr din nou". Ideea de proces continuu este susținută și de forma verbelor "dezbrățați-vă" și "îmbrățați-vă" implicate în acest proces al înnoirii menționat în Efeseni 4:22-24. Astfel, nimeni nu trebuie să fie mulțumit cu experiențele trecutului, ci există nevoia experiențelor transformatoare prezente și viitoare.

În al treilea rând, înnoirea personală se bazează pe *alegere*. Aceasta este prezentată ca o inițiativă și decizie personală atunci când apostolul spune "să vă înnoiți în duhul minții voastre". Cele trei verbe proeminentente aici sunt: "dezbrățați-vă", "îmbrățați-vă" și "lăsați-vă". Cu toate acestea înnoirea nu este rezultatul exclusiv a unui efort uman

---

⁴ R. Jamieson, A. R. Fausset, D. Brown, *A commentary, critical and explanatory, on the Old and New Testaments*. On spine: Critical and explanatory commentary, (Oak Harbor, WA: Logos Research Systems, Inc.,1997), 689

⁵ Jamieson, Fausset, Brown, *Critical and explanatory commentary*, 689

izolat, ci dimensiunea divină este sută la sută prezentă prin "învățarea lui Christos" și "L-ați ascultat pe Christos".

În al patrulea rând, înnoirea personală este un *rezultat*. Forma de infinitiv pasiv a verbului arată că subiectul este beneficiarul acestei acțiuni. În structura textului, nu întâmplător, înnoirea este plasată între "dezbrăcare" și "îmbrăcare". Aceasta conduce la concluzia că înnoirea se află la intersecția dintre cele două, ea fiind un rezultat al acestora. Astfel, înnoirea presupune alegerea de a ne separa de influența firii pământești și alegerea de a lăsa ca învățătura lui Christos să își facă lucrarea în noi. În contrast cu înnoirea în duhul minții noastre, adică o natură spirituală nouă, este omul cel vechi care se strică ("se corupe", "se ruinează") după poftele înșelătoare. Cu alte cuvinte firea "ne îmbătrânește" prin faptul că ne ruinează, iar la polul opus înnoirea, potrivit semnificației termenului, "ne întinereste".

Înnoirea personală și corporativă – De la carnalitate la maturitate

Așa cum s-a afirmat deja, calitatea vieții spirituale individuale determină calitatea vieții spirituale corporative. Capitolul trei din prima epistola lui Pavel către Corinteni este o exemplificare și o explicație a acestui principiu. Problemele Bisericii din Corint izvorau mai întâi de toate dintr-o lipsă de înțelegere profundă a mesajului Crucii lui Christos, iar apoi din existența unor nivele spirituale de dezvoltare diferite. Privit în ansamblul lui esența argumentul lui Pavel în Corinteni este același cu cel din Efeseni 4, și anume, înnoirea lăuntrică determină schimbarea

comportamentală. Mai specific în textul din Corinteni, teologia crucii re-
glează și conturează teologia slujirii.

La ce nivel de dezvoltare spirituală s-ar putea afla un om? Potrivit
modului lui Dumnezeu de a privi oamenii aceștia se pot afla din punct
de vedere spiritual doar în una din două situații, și anume, omul natural
(1 Corinteni 2:14) și omul duhovnicesc (2:15-16), urmând ca la începutul
capitolului trei Pavel să se focalizeze asupra omului duhovnicesc cu
stadiile lui de creștere spirituală.

Omul natural (1 Corinteni 2:14) este ψυχικοῦ având ca semnifi-
cație ceva "aparținând vieții, în acest caz viața fizică mai mult decât a
Spiritului, nespirtual, fizic"⁶. Acesta este omul care nu a fost născut din
nou și își trăiește viața la nivel pur material (Romai 8:9; Iuda 19). O viață
care se adapă din izvorul firescului este într-o mare parte asemănătoare
regnului animal fiind orientată după standarde de autoconservare, ego-
ism și acaparare. Principalele elemente din portretul omului natur-
al, potrivit descrierii din 1 Corinteni, sunt: a) incapabil să asimileze sau să
primească lucrurile duhovnicești și b) incapabil de a înțelege lucrurile
spirituale. Astfel δεχεται având ca rădăcină verbul δεχομαι are sensul
de "a lua, a primi, a spune bun venit, a accepta, a aproba"⁷ Acesta este
un act voluntar de respingere a Cuvântului lui Dumnezeu și nu la o in-
capacitate funcțională datorită modului în care am fost creați. Cea de-a
doua caracteristică a omului natural este dată de termenul θνηταί
având ca rădăcină verbul θναμαι care înseamnă "a putea, a fi capabil

⁶ F. Wilbur Gingrich, Frederick William Danker, *Shorter Lexicon of the Greek New Testament*, 2nd Edition, (Chicago, IL: The University of Chicago Press, 1965), 220.

⁷ Gingrich, *Shorter Lexicon of the Greek New Testament*, 44.

să facă ceva”⁸Având în vedere atitudinea lui de respingere față de adevărul lui Dumnezeu menționat mai sus acest ”a nu putea” este rezultatul acestei acțiuni și nu o ”greșală de construcție” a ființei umane, nefiind astfel vorba despre o lipsă de inteligență. Înțelegerea lui este incompletă și lipsită de profunzime realizându-se în principal la nivel cognitiv fără a afecta întreaga personalitate.

Omul duhovnicesc este diametral opus, din punct de vedere spiritual, omului natural. Categoria ”om duhovnicesc” cuprinde altă două subcategorii: omul matur și omul firesc. Creștinul matur poate fi identificat prin: a) capacitate de a înțelege lucrurile duhovnicești b) nu poate fi judecat c) poate asimila hrana spirituală tare. *Pneuma* este ceea ce face diferența dintre om și restul creației, fiind veriga de legătură dintre om și Dumnezeu. *Pneumaticos* (omul duhovnicesc, matur) este diametral opus celui natural, dar și creștinului firesc, fiind considerat ideal creștinului care a ajuns la maturitate în Christos. Discernământul este prima caracteristică a omului matur, *ανακρивει* reprezintă o examinare de aproape, a pune întrebări și a emite judecăți în baza acestui proces atent de examinare. Cea de-a doua caracteristică, și anume, faptul că nu poate fi judecat de nimeni nu reprezintă atingerea unei stări de perfecțiune absolută și emanarea unei atitudini de aroganță față de ceilalți. Același cuvânt folosit pentru a descrie prima caracteristică este folosit și pentru cea de-a doua, *ανακρивεται*, semnificând faptul că omul matur nu poate să fie discernut, adică înțeles de ceilalți, pentru că el funcționează pe o altă frecvență spirituală decât ei. Motivul acestui nivel avansat de discernământ este hrana spirituală tare pe care o asimilează. Potrivit lui

---

⁸ Gingrich, *Shorter Lexicon of the Greek New Testament*, 52.

Pavel în Evrei 5:13 această hrană este cuvântul despre neprihănire, învățături care depășesc categoria învățăturilor fundamentale, la care se ajunge prin exersare și care au ca efect capacitatea de a discerne între bine și rău.

Creștinul imatur are, potrivit lui Pavel în 1 Corinteni 3, două trăsături distincte: a) incapabil să înțeleagă adevărurile profunde, și, b) relații conflictuale și competitive. Astfel creștinul carnal (σαρκικό) este cel care aparține și se manifestă potrivit realității firii pământești, ne fiind altceva decât un prunc în Christos. Capacitatea limitată de înțelegere a auditoriului apostolului Pavel conduce la o limitare în capacitatea de expunere din partea apostolului. Consecința hrănirii spirituale din firea pământească a credinciosului oprește creșterea (Evrei 5:12-14) și afectează capacitatea de înțelegere a adevărurilor profunde, devenind alergici la acestea ("nu le puteți suferi"). Modul de relaționare la ceilalți este un alt indiciu al maturității sau imaturității spirituale. Dacă un credincios nu a depășit în relaționare stadiul "celorlalți oameni" (1 Corinteni 3:3) el este încă dominat de firea pământească manifestându-se, printre altele, prin zavistii, certuri și dezbinări. Se poate remarca o progresie în deteriorarea relațiilor pornind dintre gânduri și atitudini lăuntrice până la dezbinare, aceasta fiind capătul de drum al oricărei relații bazată pe firea pământească.

În concluzie criza în ecleziologia actuală nu poate fi rezolvată printr-o teologie comportamentală sau printr-o conducere managerială, ci printr-o întoarcerea la o teologie a crucii, o teologie a inimii. Schimbarea în comunitate începe cu schimbarea vieții personale a fiecăruia dintre cei care formează comunitatea creștină locală, iar vizibilitatea acestei schimbări, cât și profilul spiritual al bisericii, este dictat de procen-

FODOREAN, Daniel / *Jurnal teologic* Vol 12, Nr 2 (2013): 79-94.

tajul celor care au avut parte de o astfel de experiență. Calitatea vieții spirituale a bisericii este rezultatul stadiului spiritual la care se află fiecare credincios.

Bibliografie

Gingrich F. Wilbur, Danker Frederick William, *Shorter Lexicon of the Greek New Testament*, 2nd Edition, Chicago, Il: The University of Chicago Press, 1965.

Jamieson, R., Fausset, A. R., Brown, D., *A commentary, critical and explanatory, on the Old and New Testaments*. On spine: *Critical and explanatory commentary*, Oak Harbor, WA: Logos Research Systems, Inc., 1997.

Walvoord, J. F., Zuck, R. B., *The Bible Knowledge Commentary : An Exposition of the Scriptures, vol.2*. Wheaton, Il: Victor Books, 1985.

Wiersbe, W. W., *Wiersbe's Expository Outlines on the New Testament*, Wheaton, Il: Victor Books, 1997.

Wiersbe, W. W., *The Bible Exposition Commentary*, Wheaton, Il: Victor Books, 1997.